

V Y Š E H R A D

JAN SOKOL

Jan Sokol
Malá filosofie člověka
a Slovník
filosofických pojmů

VYŠEHRA D
2 0 0 7

Páté, přepracované vydání

© Jan Sokol, 2007

ISBN 978-80-7021-884-6

OBSAH

Úvodem --	9
MALÁ FILOSOFIE ČLOVĚKA --	13
Filosofie: mezi vědou, uměním a mýtem --	15
Jak vidíme a slyšíme --	24
Vnímání a pozornost --	30
Věci, slova a pojmy --	34
Jazyk a myšlení --	43
Člověk na světě --	52
Mýtus a logos --	61
Já a ty --	68
Jednání a svoboda --	74
Hra --	81
Řeč jako hra --	87
Čas --	93
Vědění a věda --	103
Pravda --	118
Měřítko a poměr --	125
Podoba a nápodoba --	132
Život --	140
Příroda --	148
Nutnost a náhoda --	154

Technika --	160
Společnost, instituce a stát --	169
Hodnoty a peníze --	179
Mrav a společnost --	190
Morálka a etika --	197
Právo --	206
Text a výklad --	214
Město --	221
Dějiny --	228
Co se v dějinách děje? --	239
Náboženství, kultura a civilizace --	248
Tolerance a pluralismus --	256
Člověk a svět --	264
 SLOVNÍK FILOSOFICKÝCH POJMŮ --	 269
Doporučená literatura --	403

ÚVODEM

*Neboť studium filosofie není k tomu, abychom věděli,
co se kdy lidé domnívali, ale jak se to má s pravdou věcí.*
(Tomáš Akvinský, *De coelo, commentarius*, I, 22)

Tato knížka vznikla z přednášek úvodu do filosofie, určených především pro studenty jiných oborů, pro něž je filosofie součástí společného základu. Může však posloužit i jako první uvedení do pestrého světa filosofické problematiky studentům oborové filosofie, učitelům a dalším zájemcům.

Jako řada jiných oborů lidské činnosti je i filosofie v současné době velice mnohotvárná a často rozptýlená. Množství publikací a časopisů už nemůže nikdo obsáhnout, a tak se filosofická diskuse rozpadá do různých okruhů a škol a stává se nepřehlednou. O to obtížnější je pak filosofii učit. Také proto jsem se v této knížce pokusil přistoupit k úvodnímu výkladu filosofie z jiného konce, než je tradiční výklad dějin filosofie. Ty jistě zůstanou podstatnou součástí filosofie jako takové, jako úvod se však podle mého názoru dnes příliš nehodí. Pokusím se vysvětlit proč.

Dějiny filosofie představují veliký objem cenného pozitivního vědění, které lze učit, vykládat i zkoušet. Záčátečníka však mohou snadno svést k falešné domněnce, že filosofie je stejně jako jiné vědy také právě jistým objemem vědomostí. Jako se botanika zabývá rostlinami, zabývá se filosofie filosofy, jejich myšlenkami,

vývojem a vzájemnými spory. Pokud ve výkladu pro množství „látky“ nezbude dost místa pro výklad vlastních postojů a názorů aspoň některých filosofů, ztratí se celý smysl filosofického zkoumání a filosofické diskuse. Zbude z něho řada jmen, pár životopisných dat a několik moudrých hesel („Nevstoupíš dvakrát do téže řeky“, „Poznej sebe sama“, „Myslím, tedy jsem“ nebo „Bůh je mrtev“), která se sice mohou tu a tam hodit jako ozdoba řeči a doklad všeobecné vzdělanosti, pro kritické přemýšlení o životě a světě však nemají sama o sobě valnou cenu. Tak se i filosofie může snadno stát uzavřenou disciplínou pro odborníky, kteří se to všechno naučili a pokračují v tomto bádání. Jenže proč s ní potom obtěžujeme i další studenty a vědce, kteří se chtějí věnovat jiným předmětům?

Povzbuzen několika příklady z poslední doby pokusil jsem se tedy o úvod do filosofického myšlení, který se opírá o filosofická témata. Abych hned na začátku „přiznal barvu“, nazval jsem ho filosofií člověka. Jak uvidíme, nejde v něm zdaleka jen o člověka jako takového; člověk, jeho jednání, poznávání a myšlení jsou tu však výchozím bodem. Na rozdíl od filosofie vědy nebo filosofie jazyka se zde tedy výklad soustřeďuje a pořádá kolem člověka jako tělesného bytí na světě, jako bytosti dějinné, jako společenské a mravní osoby.

Toto pojetí také umožňuje ukázat přímé vztahy mezi filosofickým myšlením a jinými oblastmi lidské duchovní činnosti, především vědou, ale i třeba uměním, technikou, právem nebo náboženstvím. Vidina, která mne při tom vedla a kterou jsem měl stále před očima, je ukázat všudypřítomnost filosofických témat a otázek a podnítit tak studenty k tomu, aby i v oboru svého vlastního studia začali přemýšlet také filosoficky. Proto jsem omezil klasická filosofická témata, jako je bytí a vědomí nebo duch a hmota. To, oč v nich šlo a jde, se v mé přednášce, doufám, neztratilo, je však zařazeno pod jinými tituly. Naopak jsem se odvážil zařadit četné exkursy do hájemství jiných, do jazykovědy, historie, sociologie a práva, i když se v těchto oblastech přirozeně pohybují jen jako diletant.

Za přednáškami následuje slovník filosofických pojmů jako připomínka, že těžištěm práce by mělo být vlastní studium, to jest četba. Obsahuje něco přes tisíc stručných hesel z filosofie a dalších humanitních věd, která by měla pomáhat při četbě. Ani zde jsem se však nevyhýbal osobním stanoviskům. Jsou tu hojně zastoupeny řecké a latinské pojmy, které se dnes v naší filosofické literatuře vyskytují daleko častěji, než by znalosti těchto jazyků odpovídalo. Pro nové vydání jsem některé kapitoly přepsal, rozšířil slovník a po zkušenostech doplnil otázky. Ukázalo se totiž, že nebezpečí poměrně přístupného textu je v tom, že jej lze přečíst bez velkého přemýšlení, takže obsah po čtenáři steče jako voda.

Nemusím dodávat, že za každou kritiku budu upřímně vděčen. Že jí má tato knížka i po pěti vydáních stále zapotřebí, je mimo pochybnost. Naopak o to, co v ní snad má nějakou cenu, se z velké části zasloužili jiní. Především Zdeněk Pinc, který mne k tomuto pokusu inspiroval a trvale povzbuzoval, a další kolegové i studenti, kteří za třináct let knížku trpělivě a s tužkou v ruce přečetli, a mnoho, mnoho dalších, živých i mrtvých, kteří mi za celá léta poskytli potěšení filosofického rozhovoru a tím i témata a látku k přemýšlení. Kdybych se pokusil některé z nich jmenovat, určitě bych jiné zapomněl.

V Praze, v únoru 2007

AUTOR

MALÁ FILOSOFIE ČLOVĚKA

 FILOSOFIE: MEZI VĚDOU, UMĚNÍM A MÝTEM

Když má člověk hlad nebo když něco úporně shání, nebývá s ním řeč o ničem jiném. Když ho bolí zuby, když má strach, když někam spěchá, není řeč vůbec o ničem.¹ Ale čas od času se může stát, že člověku zrovna nic nechybí, nikam a nic nemusí – a to by mohla být chvíle pro filosofii. Mohla, ale nemusela, neboť s takovou vzácnou chvílí může člověk naložit všelijak. Především a nejčastěji se ji hned pokusí nějak „zabít“: vezme si noviny, křížovku, pustí televizi – a je po ní. Proč člověk zabíjí volné chvíle? Z úplně stejného důvodu, jako zabíjí lvy nebo zmije: protože z nich má strach. Taková živá, nezabitá, prázdná volná chvíle totiž není jen tak. Člověk se najednou octne úplně sám se sebou. A kdo se sebou neumí zacházet a není na sebe zvyklý, nemůže to dlouho vydržet. Cítí se jako vášnivý kuřák, kterému v neděli odpoledne došly cigarety: hrozně mu něco chybí. Je to protivná nuda a otrava. Člověk si kouše nehty, bubnuje prsty do stolu. Hrozně rád by tu chvíli zabil – ale zrovna není čím. Už aby bylo pondělí.

¹ „Na bolení zubů filosofie nepomáhá.“ (Německé přísloví)

Chvilím volného času, kdy člověku nic nechybí, není ničím posedlý a nic nemusí, říkali staří Řekové *scholé*. Římané toto slovo převzali a od nich všichni ostatní, až z něho vznikla naše *škola*. Zní to málem jako ironie, ale škola by tedy mělo být to místo, kam se člověk těší, kde nemusí spěchat a ničeho se bát, kde má čas i pohodu na to, aby přemýšlel. Už jste takovou školu někdy viděli? Já také ne. A přece by tak měla vlastně vypadat každá. Jak je to možné? Jak se mohlo stát, že z volného času k přemýšlení, ze *scholé*, vznikla právě škola – místo, kde si žáci a učitelé často jdou na nervy a vzájemně se nudí, pokud se zrovna nebojí nějaké zkoušky? Jak se mohlo stát, že je-li pro nás dnes něco protikladem, pravým opakem školy, bude to ze všeho nejspíš volný čas, volno, prázdniny – čili právě a doslova řecká *scholé*?

Nejspíš to také nějak souvisí s tím, že dobře nakládat s volnou chvílí, *scholé*, je velké umění. Naložit s ní tak, aby zůstala volná, aby se neztratila v nějakém zájmu, a přitom aby nebyla prázdná, nudná, otravná. Nejlépe to dovedou docela malé děti, které se radují z kde čeho. Všechno je pro ně nové, zajímavé, napínavé: jede auto, letí moucha, na zemi leží kamínek. To všechno je pro malé dítě událost. Během času, jak dítě roste, začne si na takové věci zvykat: tohle už jsem viděl, tam už jsem byl, na tom přece nic není. My dospělí je v tom mohutně podporujeme: „Co zase máš? Letí moucha – a co má být? Nech si ty hloupé otázky a radši dávej pozor na cestu, ať nezakopneš!“

Tak vida – dávej si pozor na cestu. Podivná věc, ale dějiny filosofie začínají právě takovou směšnou historikou o řeckém filosofu Thalétovi z Milétu, jak chodil po dvoře a díval se tak upřeně na hvězdy, až zakopl a spadl do studny. Musela ho odtud vytáhnout obyčejná děvečka a učenec od ní dostal co proto: „Co nám chceš vyprávět o nebi, když nedokážeš pořádně chodit ani po zemi?“ Co jí tenkrát velký Thalés odpověděl, historika nepraví. Nejspíš se na žádnou odpověď nezmoohl a byl rád, že je naživu a venku ze studny. Nezdá se ale, že by se byl z tohoto nezdaru „poučil“: kdyby se byl totiž přestal zajímat o hvězdy a tajemství světa

a jen se naučil bezpečně pohybovat po dvoře, určitě bychom o něm dnes nemluvili. Takových lidí bylo na světě vždycky dost.

Co odpověděl Thalés děveče se asi už nikdy nedozvíme. Ale jakousi odpověď – pravda, o dvě století později – můžeme najít u největšího z řeckých filosofů, u Platóna. Je také velice překvapivá a na první pohled nedává velký smysl. Platón totiž jednou napsal, že začátkem každého pořádného filosofování je údiv, úžas. Platón byl jistě velký filosof – ale tohle snad trochu přehnal. Filosof, to je přece takový milý starší pán, trochu podivínský, který se moc nestará o obyčejné a praktické věci – po pravdě řečeno, ani se v nich moc nevyzná – a místo toho si láme hlavu otázkami, které nikoho jiného nepálí. Filosofování prý také nějak souvisí s moudrostí a moudrý člověk, to je přece někdo, kdo všemu rozumí a všude už byl, kterého nic nepřekvapí a nade vším spíš mávne rukou. Ale aby se divil nebo žasnul nad kdejakou hloupostí jako malé dítě? To snad ne.

A přece je docela jisté, že Platón to své podivné tvrzení myslel úplně vážně. Je dokonce dobře možné, že při tom měl na mysli právě Thaléta a jeho úžas nad tím, co se děje nad našimi hlavami, na obloze. – Počkat, na obloze že se něco děje? Vždyť je to pořád totéž, každý den a každý rok! – Ovšem, a to je právě to, co Thalétovi i jeho žáku Anaximandrovi vrtalo hlavou. Všichni lidé odjakživa vědí, že Slunce ráno vychází a večer zapadá, od rána do večera že je den a od večera do rána noc, že po dni přichází večer a po noci zase ráno. Že to tak vždycky bylo, je a bude a že se podle toho člověk musí zařídit, aby nezůstal někde v divočině, když se stmívá. Je to tak přirozené a samozřejmé, že když o něčem chceme říci, že je to opravdu jasné, přirovnáme to buď k facee anebo ve slušnější společnosti právě ke Slunci.

Ale už dávno, dávno před Anaximandrem se tu a tam objevili lidé, kteří si uvědomili, že na tom vlastně není jasné vůbec nic. A jestli je někdo mezi námi hlupák, je to spíš ten, komu to jasné připadá. Jistě, kámen leží u cesty, ležel tam včera a bude tam zřejmě ležet i zítra,

dokud ho někdo neodvalí nebo neodnese. Jenže Slunce neleží u cesty jako kámen. Je každou chvíli někde jinde. Pohybuje se jako člověk nebo živé zvíře. Někde ráno vyjde, pak stoupá výš a v létě ještě výš, pak se začne zase vracet dolů k zemi a nakonec večer zapadne a zmizí. Je pryč a není po něm ani stopy. Jak to, že druhý den zase vyjde? Kde bylo? Jak se dostalo ze západu na východ? A stane se to zítra zase? Musí se to stát? A co kdyby zítra nevyšlo?

Kdyby zítra nevyšlo Slunce, byl by s námi se všemi konec. Proto se lidé už před tisíciletími začali starat o to, proč vlastně Slunce ráno vychází. A protože jim na tom skutečně záleželo, starali se i o to, co by se mělo udělat, aby zítra zase vyšlo. Výsledkem jejich pozorování, starostí a přemýšlení byly mýty. Podle řeckého mýtu je Slunce ohnivý vůz boha Héliá, který s ním každý den projíždí oblohu, večer zajede do moře a do podsvětí, kde si ohniví koně odpočinou a ráno je Hélios zase zapřáhne a vyjede s nimi na nebe. A aby si nikdo nemyslel, že to tak musí být vždycky, vypráví báje i o tom, jak se Hélios jednou nechal uprosit a půjčil koně svému synu Faetónovi. Ten je ovšem neuměl řídit, koně se splašili a Faetón zahynul. Od té doby i Hélios ví, že svůj vůz nesmí půjčovat, a tak je jisté, že zítra s nimi zase v pořádku vyjede tak, jako včera a před tisíci lety. Kdyby ovšem lidé Héliá nějak urazili nebo dopálili – kdo ví, co by se mohlo stát.

Něco takového nejspíš slyšela kdysi v dětství i Thalétova děvečka, zapamatovala si, že když se bude k Héliovi chovat uctivě a náležitě, že on zítra zase vyjede, a že si tedy se Sluncem na zítra už hlavu lámat nemusí. Příběh o Héliovi a Faetónovi nejspíš slyšel také Thalés, jenže mu z nějakého důvodu nestačil. Možná proto, že slyšel o jiných bájích, které vycházení Slunce vysvětlovaly jinak. Možná také proto, že mu přišlo podivné, aby tak důležitá funkce závisela na někom – byt by to byl jeden z věčných bohů. Nesvědčí sama pravidelnost slunečního běhu spíš o tom, že to bude jinak?

Báji o Héliovi a Faetónovi už dnešní člověk nedokáže číst jinak než jako pohádku. Jako více méně zá-

bavné povídání pro děti, které ale nebereme vážně. Tím, jestli Slunce zítra ještě vyjde, si hlavu neláme – stejně jako Thalétova děvečka. A když se na to začnou ptát malé děti a nedají se odbýt, budeme jim vyprávět něco jiného. Bude to méně zábavné a hůř pochopitelné, budou tam všelijaké složité představy a těžko srozumitelná slova jako gravitace, setrvačnost nebo planetární soustava. Budeme jim muset vysvětlit, že ne Slunce, ale Země se vlastně pohybuje, i když to tak vůbec nevypadá a děvečka by se tomu srdečně vysmála. Ostatně podobně, jako se my smějeme Faetónovi.

Je tu ovšem také jistý rozdíl. O Zemi, o Slunci, o hvězdách a o světě víme dnes mnohem, mnohem víc všelijakých podrobností, nad nimiž by Thalés teprve žasnul. Pokud to sami nevíme a třeba v hodinách astronomie jsme se věnovali nějakým zábavnějším věcem, přece jen víme, že jsou tu nějaké knihy a že jsou tu lidé, kteří celý život nic jiného nedělají, než že pozorují, počítají a přemýšlejí právě o Slunci. Že je tu věda a že tu jsou vědci. Ti by také možná dovedli vysvětlit Thalétovi a Anaximandroví, proč Slunce každý den ráno vyjde znovu, dokonce v kolik hodin a sekund, jaká je předpokládaná životnost našeho Slunce, odkud se bere jeho energie a kolik jí asi je – a spoustu dalších úžasných, více nebo méně užitečných věcí.

Ale dokázali by to vysvětlit také děvečky? Sotva. Ta by totiž mávla rukou a vůbec by je nepustila ke slovu. Kdyby jí někdo začal vykládat o Slunci, pouštěla by to všechno druhým uchem ven – podobně jako někteří z nás v hodinách astronomie ve škole. Takže dobrý astronom, který dovede věci srozumitelně vysvětlit, by si asi docela dobře popovídal s Thalétem, s Anaximandrem, s Platónem a s docela malými dětmi – kdežto s děvečkami všech dob a národů by musel mluvit o něčem jiném. Vědci, filosofové a malé děti – není to zvláštní společnost? Možná, že na první pohled je. Ale stačí si připomenout Platónovo tvrzení o počátku filosofie a budeme doma: jsou to přece všichni ti, kteří dovedou nad něčím žasnout.

Mezi vědou a filosofií je ale ještě jiná, docela jednoduchá souvislost. Tak jako se z Thalétova zájmu a z jeho pochybností postupem času vyvinula astronomie, vznikaly i ostatní vědy z původně filosofických otázek. Po celou dobu svých dějin je filosofie jakýmsi semenišťem vědy a věd, jakýmsi „technologickým parkem“, kde se pěstují příznivé podmínky, v nichž teprve je věda možná. V současném světě je věda celým odvětvím lidské činnosti, které zaměstnává miliony lidí. Jako cokoli jiného lze nakonec i vědu provozovat jako pouhé „zaměstnání“, způsob obživy. Tím bychom se neměli nechat zmást. Když jsme před chvílí uvažovali o tom, že s dobrým vědcem by si Thalés měl co říci, měli jsme na mysli samozřejmě jen vědce, pro něž je jejich věda něčím víc. Protože jen takový vědec dokáže pochopit otázky dítěte (nebo filosofa) a dokáže jim sdělit něco, čemu zase porozumějí oni. Dokáže to právě proto, že jeho věda v sobě uchovala kousek filosofie, z níž kdysi vznikla: schopnost žasnout a potřebu rozumět.

Už jsme se zmínili o tom, že také filosofie z něčeho vznikla a na něco navazuje. Na otázky, jaké si později kladli filosofové – třeba právě o tom, proč zítra vyjde Slunce – odpovídal už před nimi mýtus. A tak jako je věda dítětem filosofie, je filosofie dítětem mýtu. Vztahy mezi rodiči a dětmi, zejména v jistém věku, bývají většinou konfliktní: patnáctileté dítě se chce od svých rodičů oddělit, postavit se na vlastní nohy, být jiné než oni. Podobně je tomu i ve vztahu mýtu, filosofie a vědy. Věda, která přišla jako poslední, se ke své matce často nechce znát. Ty její moudré rady jí už lezou krkem a někdy mívá dojem, že jsou to vlastně prázdné řeči. Nechte toho filosofování a zkuste jednou něco zjistit, změřit, dokázat – jako my vědci.

Filosofii se tak s dějinnou spravedlností vrací přesně to, co kdysi udělala svému otci – mýtu. A právě vrcholná řecká filosofie představuje vůči mýtu ten choulostivý pubertální věk. Řeční filosofové nenechali na mýtu suchý chlup. Mýtus, podle nich, neví co říká a nedovede své názory zdůvodnit. Neumí a nemůže rozlišit pravdu od pouhého zdání. Kazí lidem vkus a brání jim

poznávat, jak věci skutečně jsou. Proto by Homéra měli vyhnat a ztlouci holí, usoudil starý Hérakleitos.

To všechno je nejspíš pravda, ale přece jen trochu povrchní. Zastírá daleko podstatnější podobnost, fakt, že mýtus, filosofii i vědu něco velmi podstatného spojuje: údiv a úžas nad světem, nad tím, jak věci jsou. Tuhle základní schopnost vidět i věci, které většina ostatních nevidí, a žasnout nad nimi, mají všechny tři – mýtus, filosofie i věda – společnou také s uměním.² Umění má s filosofií společný i původ z mýtu a na rozdíl od ní se za něj nikdy tolik nestydělo. Na rozdíl od umění však filosofie a věda dělají ještě další krok: nad divy světa, ve kterém žijeme a jsme, nestačí jen žasnout. Člověk je vybaven schopností přemýšlet, rozvažovat a hodnotit, které se tradičně říká rozum. Proto by se měl aspoň pokusit to, co spatřil a čeho si všiml, to, nad čím žasne a čemu se diví, nějak pochopit, vyjádřit, vyslovit, sdělit druhým lidem. Právě touto snahou o rozumové pochopení a přesné vyslovení, pokud možno v obecné podobě, se filosofie a věda liší od umění a mýtu.

Tam někde mezi vědou, uměním a mýtem je tedy místo pro filosofii. V dějinách jsou celá dlouhá období, kdy se lidé bez filosofie obešli. Jsou to klidné doby, kdy se věci a svět mnoho nemění a lidé vystačí s tím, co slyšeli od svých učitelů a babiček. Kdy se mohou klidně pohybovat po dvorku, starat se o své hospodářství a jen dávat pozor, aby nespádli do studny. Pak ovšem přicházejí také doby, kdy se všechno mění. Kdy děti už nerozumějí svým rodičům a rodiče nerozumějí dětem. Potom nezbývá než přemýšlet a hledat ve světě nové otázky a nové odpovědi, protože ty staré nám nic neříkají. Ne že bychom jim snad nerozuměli, ale přestaly nás zajímat. Ne že bychom je považovali za nesprávné, ale nejsou to naše otázky. V takových dobách kdysi vznikal mýtus, z mýtu vznikla filosofie a z filosofie věda. V takové době žijeme i dnes. Nevíme kudy kam. Lidé, kteří nevědí, čím jsou, bývají snadnou kořistí demagogů, kteří jim věší na nos všelijaké „odpovědi“

² „Umění, náboženství a filosofie se liší jen formou; jejich předmět je tentýž.“ (Hegel)

a dokáží je strhnout k hrozným věcem. V našem století jsme jich zažili dost a dost. Bylo to také proto, že jsme pro samé shánění a obstarávání věcí na dvorku neměli čas na přemýšlení.

Také proto se dnes tolik potřebujeme učit přemýšlet, aby nás kdekdo neopil rohlíkem.

Učit se člověk může dvojím způsobem. Buď tak, jako se učí třeba dějepis, to jest poslouchá a čte o tom, co kdy už na světě bylo. Anebo tak, jako se člověk učí plavat nebo hrát na kytaru – to jest tak, že se do toho sám pustí. Přemýšlení, to jest filosofii, se dá učit obojím způsobem. Buďto tak, že se člověk dozvídá o tom, co už řekli a vymysleli dávní nebo nedávní filosofové: učí se dějiny filosofie. To může být nesmírně zajímavé a užitečné, má to však v sobě jedno úskalí. Z dějin filosofie se může stát bezmyšlenkovité učení faktů: jmen, letopočtů, hesel a „slavných myšlenek“. Tím se ovšem ztrácí to hlavní: člověk se neučí přemýšlet. Proto se v této knížce pokusíme o tu druhou cestu. Budeme se učit přemýšlet přemýšlením o věcech. Zvolili jsme několik důležitých témat, na nichž se můžeme naučit ptát. Jsou to všechno věci velice prosté a samozřejmé, kde je na první pohled všechno jasné a není o čem mluvit. Ukážeme si, že je to omyl. Právě v těch nejobyčejnějších věcech se skrývají ty největší záhady, ta nejhlubší tajemství. To jen velmi nepozorní a otupělí lidé si myslí, že za tajemstvími se musí cestovat kdoví kam, číst obskurní knihy a polykat nějaké drogy. Kdo nevidí tajemství teď a tady, nevidí je ani v Tibetu. Ale kdo se je naučil vidět a objevovat, naučil se filosoficky myslet.

Podle skálopevného přesvědčení všech filosofů – a nebylo jich na světě málo – je filosofie ta nejkrásnější věc na světě. Ale jako každá jiná pořádná lidská činnost, nedá se dělat jen tak, levou rukou. Především vyžaduje čas, a vyžaduje ho sama pro sebe. Kdo chce chvíli filosofovat, nemůže se přitom jedním okem dívat na televizi. Musí se svému přemýšlení skutečně věnovat. Filosofické myšlení vyžaduje také čerstvou hlavu, soustředění, píli, vytrvalost, vynalézavost. Zato – tvrdí filosofové – nikdy nikoho nezklame.

OTÁZKY

- Znáte nějaký mýtus? Čeho se týká? Co chtěl vyslovit, vyložit?
- Jaký je rozdíl mezi mýtem a pohádkou?
- Jak souvisí mýtus s poezií a literaturou? S divadlem?
- Čím se filosofie odlišila od mýtu a co jí na něm vadilo? Ztratilo se tím něco důležitého?
- Jak se liší věda od filosofie? Jaké si kladou otázky? Čeho se týkají?
- Zkuste porovnat vědeckou a filosofickou výpověď o tomtéž tématu, třeba o Slunci, o Zemi, o člověku.

JAN SOKOL
MALÁ FILOSOFIE ČLOVĚKA
A
SLOVNÍK FILOSOFICKÝCH POJMŮ

Obálku a grafickou úpravu navrhl
Vladimír Nárožník
Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
roku 2007 jako svou 770. publikaci
Páté, rozšířené vydání
(ve Vyšehradu třetí). AA 19,72. Stran 416
Odpovědný redaktor Martin Žemla
Vytiskla tiskárna Ekon, Jihlava
Doporučená cena 298 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7021-884-6